

GÖKTUNA, Sevil (2014). “Eşrefoğlu Rumi Hazretleri”. *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması*. 26-28 Mayıs 2014. Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB). Eskişehir, ss.173-187 (<http://bilgelerzirvesi.org>).

Sevil GÖKTUNA*

EŞREFOĞLU RUMİ HAZRETLERİ

Gönüllerin mana sultanı Eşrefoğlu Rumi hazretlerini anlatmak, onun himmeti ile olacak çünkü her satırı ayrı bir anlam, sır deryasının derinliklerinden gelen sözlerin hepsi birer hazine.

İlk önce, onun tasavvuf dünyasında altın harflerle yazdığı divanının ifadesini anlatmak dileğini içimden duyuyorum. Bu duyduğum sesin gücüne sığınıyorum. İnşallah hakikaten onu tanımlamakta gereken gayreti gösterirken çabalarımın ebedi dünya içindeki yerini almasının diliyorum.

Evet; dilemek güzel ama gönül hanemizdeki düşünce dünyası bunları nasıl bir halvet ile kabul etti? Orasının değerini tabii ki onu seven dostlar verecek.

Evet efendim; ben kendilerinin sülalesinden gelmekteyim. Bunu bir hazine olarak kabul ediyorum. Bu kıymetli bağışı çok güzel bir şekilde ömrümün sonuna kadar taşımayı Cenab-ı Allah'tan diliyorum.

Eşrefoğlu Rumi'nin maneviyat dünyasındaki yaşantısının ifadesini burada yansıtmaya gayret edeceğiz.

Eşrefoğlu Rumi Hazretlerinin kökeni, İslam dünyasının mutasavvıflarından, menakıp kitaplarından öğrendiğimize göre Hz. Ali'ye kadar dayanır.

Asıl adı Abdullah olan Eşrefoğlu Hazretleri babasından dolayı Eşrefoğlu diye anılmaktadır. Eşrefoğlu'nun babası Mısır'dan Anadolu'ya göçmüştür. İznik'e yerleşmişlerdir. Babasının adı “Seyyid Ahmet Eşref bin Seyyid Muhammed Suyufi” dir. Babası da mana dünyasının seçkin simalarındandır. Türbeleri İznik'te bulunmaktadır. Mana âleminde feyz ve irşad içinde bulunan “ Seyyid Ahmet Eşref bin Seyyid Muhammed Suyufi” bağlar içinde, sakin ama manevi âlemin nuruyla, feyz veren türbesindedir. Babası, devrin saadetlerindedir. İrşad görevinde bulunmuştur. Fakat ne var ki hakkında çok bilgi

* Yazar.

edinilmiş değildir. Mısır'dan Anadolu'ya geldiği zamanda önce bir müddet Suriye'de kalmış, oradan Anadolu'ya geçmiştir. Manisa'da bir süre kalmıştır. Oradan da İznik'e geçmeye karar vermiştir. Orada yerleşmiştir.

Anadolu'ya geliş nedenleri olarak şöyle söyleyebiliriz: O çağlarda tasavvufun Anadolu'da çerağı yanıyordu. İnsanlık kendilerini irşad ettirmek için Mısır, Taşkent, Semerkant gibi ilim merkezlerine doğru gidiyordu. Anadolu'ya akın oluyordu.

Eşrefoğlu'nun babası da devrin mürşitlerindedir. Anadolu'da manevi dünyanın aşkını dergâhlaştıran bir kimsedir. Fakat ne var ki bu konuda köklü bir dökümantasyon bulunmuyor. Annesi hakkında pek birşey bilinmiyor. Babalarının İznik'te evlendiği üzerine bir ihtimal düşünülüyor. Bunun gerçeklik payı ne kadar bir şey söyleyemiyoruz. Mana sultanın gayet sade bir hayat yaşadığı, yaşantısının büyük bir kısmını halvet, zikir içinde, Rabbiyle baş başa geçirdiği ifadelendiriliyor. Kalbindeki Allah aşkıyla dolan gönlünü insanlık sevgisine uzatıyor; ilahi sırlarla dolu bir yaşam içinde yazıyor. Türbesini ziyaretle bunun hislerini veriyor tevazu içinde. Belki çok kimse türbesini bile bilmiyor. Ama ne var ki o, kendini sevenleri sevgi dünyasındaki köprüden geçirerek buraya ulaştırıyor. Kim, nereden gelmiş, eserleri nasıl diye soruların, cevaplarını aratıyordu. İnşallah bir gün sorular cevaplarını bulacaktır. Ama en güzeli gönüllerdeki yeridir.

Başucunda bulunan selvi, onun maneviyat dünyasının dorukluğunun bir anlamı ile durmaktadır. Cenab-ı Allah'ın sevgisiyle yanan kalbindeki feyzi hala ziyaretine gelen dostlara sunmaktadır. Kuş cıvıltıları adeta Cenab-ı Allah'ın ismini zikir edencesine başucunda ötmektedir. Bağlar arasındaki türbesinde manevi güzellik, feyzi içindedir. Himmetine sığınıyoruz.

Buradan, Eşrefoğlu Abdullah Hazretleri'ne ait bilgilere doğru yol alalım. Eşrefoğlu Abdullah Hazretleri'nin edinilen bilgilere göre İznik'te doğduğundan bahsedilmektedir. İlk tahsil hayatına İznik'te başlamıştır. Daha sonra Bursa'ya geçmiştir. Çelebi Sultan Medresesi'nde tahsil etmiştir. Başarılı bir öğrenci olmuştur. Farklı bir anlayış içerisinde olduğu anlaşılmıştır. 40 yıl kadar ilim tahsil etmiştir. İlk önce zahiri bilimler içinde kalmıştır. Daha sonra manevi ilimlere yönelmiştir. İlk olarak fıkıh âlimi "Kara Hoca" namıyla anılan Alaaddin Ali'ye öğrenci olmuştur. İlim ve fende o kadar ileri olan Eşrefoğlu, kendini bir türlü yeterli görmüyordu. İçinde kıpırdanışların olduğunu fark ediyordu.

Bu da tasavvuf ilminin özlemi idi. Bunun için pek çok eserler okuyordu. Ama ne var ki okudukları onu doyurmuyordu. İlmî yolda belirli bir hale gelince seçmesi gereken yolun tasavvuf olduğuna karar verdi. Bu işin satırlarla olacağını tahmin edemiyor, sadır ilmi olduğuna inanıyordu. Kendine bir mürid arıyordu. Zaten babaları da devrin saadetlilerinden olduğu için bir feyz alıyordu.

Bursa’da Abdal Mehmet adında bir meczup Veli ile tanıştı. Onunla aralarındaki bir olay, Eşrefoğlu’nun uyanmasına sebep oldu. Aralarında geçen olay şundan ibarettir. Bir gün Eşrefoğlu, medresenin civarında dolaşırken Abdal Mehmet Hazretlerine rastlar. Bu mübarek zat bir derbeder kıyafet içinde, aynı zamanda meczup bir kimse olduğu için hal ve tavırlarında bir davranış gizemliği doludur. Eşrefoğlu, Abdal Mehmet Hazretlerine rastlayınca çok memnun olur, manevi cazibesinin kalbindeki tesiri ile yanına doğru yaklaşır.

Gönlünün rabitasını ona verip; şöyle bir istekte bulunur: “Eğer hakikat yolunda yürümek, bana nasip ise bazı alametlerinin belirlenmesini” diler. Bu hal bir gönül halidir, Aşk sultanlarına böyle hal ile halvet olurlar. Abdal Mehmet Hazretleri, bir nazargah ile Eşrefoğlu’na bakar:

-“ Var git bize köfteli çorba getir” der.

Eşrefoğlu bu istek üzerine hemen yola koyulur. Çarşıya gelir. Fakat ne var ki hiçbir dükkânda köfteli çorba bulamaz. Eli boş halde Sultanının huzuruna dönmek istemez. Bir çorbacı dükkânından sade çorba alır, Sultanın huzuruna gelmeye koyulur. Ama köfteli çorbayı bulamadığı için hicap içindedir. Abdal Mehmet Efendi Hazretleri’nin huzuruna varınca çorbayı uzatır. Büyük Veli çorbayı karıştırır. Ama köfteye rastlayamayınca,

-“Hani bunun köftesi?” diyerek sorar. Yerden bir parça çamur alarak bunu köfte şeklinde yuvarlak haline getirir, çorbasının içine atar, daha sonra çorbayı iyice karıştırarak Eşrefoğlu’na “Buyurun, yiyin” der. Eşrefoğlu böyle bir hal karşısında hiç tereddütsüz çorbayı kaşıklamaya başlar. Abdal Mehmet Hazretleri şöyle der:

-“Ya sen olmayıp da kim olsa gerek?”

Bu sözün arkasından oradan uzaklaşır. Eşrefoğlu bu sözün anlamını düşünmekle halvet olurken, bu sözdeki sırla hakikat yoluna bir davet olarak kabul eder. Kendindeki ilahi cezbesiyle hücrelerine çekilir, varını yolunu fakir fukaraya dağıtır. Halvet olmaya gidecek batını ilmin yolunda yürümesinin zamanı gelmiştir. Artık zahiri ilimlerde, olan yolunu kapatmayı düşünmeye başlar. O zaman devrin saadetlilerinden olan Veli Emir Sultan Hazretlerine gitmeyi düşünür.

Emir Sultan Hazretleri bir mürşid-i kâmilidir. Yıldırım Beyazıt'ın damadıdır. Fakat tevazu içinde bir hayat yaşamda bulunmaktadır. Manevi feyzinin nurunun nasibi olan gönüllerde irşad ettirmekle meşguldür. Emir Sultan Hazretleri, Ömer Ekmelüddin ismindeki bir zat tarafından Hicri 7. asırda kurulan Halveti tarikatına mensuptur. Emir Sultan Hazretleri gerek halk, gerekse yüksek tabaka tarafından çok iyi tanınıyordu, hürmet görüyordu. Onun da dünya malına düşkünlüğü yoktu.

Eşrefoğlu, Emir Sultan Hazretleri huzurunda iken şöyle bir dilekte bulundu:

-“Bizi huzurunda irşat ederseniz çok memnun olurum“;

Emir Sultan Hazretleri bu istek üzerine nazargahıyla Eşrefoğlu'na bakarak şöyle der;

-“Siz varın Ankara'ya Hacı Bayram Veli'ye gidin”,

Emir Sultan Hazretleri bir Veli olduğu için mana gözüyle Eşrefoğlu'nu seyr eylediğinde onun irşadının Hacı Bayram Veli'ye verildiğini hisseder. Bu, tasavvuf yolunun cilvelerinden, Veli kullarda tecelli eden bir ehil halidir. Eşrefoğlu bu emir üzerine yola koyulur, Ankara'ya varır. Hacı Bayram Veli Hazretlerinin huzuruna varır. Burada çok kısa olarak Hacı Bayram Veli'den bahsedelim.

Asıl adı Numan olan Hacı Bayram Veli (1354-1429) yıllarında yaşamıştır. Ankara'nın bir köyü olan Solfasol'de (Zü'l Fadl) doğmuştur. Tahsilini tamamladıktan sonra Ankara'da Melik Sultan Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Fakat asıl isteği tasavvuf yoluna girmektir. Maneviyat içeren bir hal içinde bulunduğu için, feyz ile nasipli olduğundan aldığı bir işaret irşadıyla Somuncu Baba'ya gitmiştir. Bu büyük Veli, Bursa'da o zaman ekme satmak işiyle meşguldü. Somuncu Baba mana dünyasının sırlarından, tasavvufun derinliklerinden bahseder.

Hacı Bayram'ı olgunluk içinde irşad eder. Beraber hacca giderler. Bir müddet beraber olurlar. Hacı Bayram Veli bir süre Aksaray'da bulunur. Ankara'ya dönmeye karar verir. Ankara'da Bayramilik tarikatını kurar. Bayramilik, gönülde Allah sevgisini yerleştirmek, diğer düşünceleri gönülden atmaktadır. Bayramiler cehri zikiri benimsemişlerdir (yüksek sesle okunan zikirdir). Tevhit sırrına ermek desturlarıdır. Tevhit'in 3 derecesi vardır.

1) Tevhid-i Avam: Bütün insanlığın anladığı şekilde Allah'ı birlemektir.

2) Tevhid-i Has: Müminlerin bir derece yükselten sınıfına ait tevhididir. (Tevhid sıfatı)

3) Tevhid-i Hass ül Has (Tevhid-i zat): Enbiya ve Evliya'nın anladığı manevi manadaki tevhiddir.

Bunlar tasavvuf'un içindeki basamakların tevhid sırlarında yok olmaktadır.

Şimdi tekra; Eşrefoğlu ile Hacı Bayram Veli arasındaki halvet haline dönelim. Eşrefoğlu, büyük bir teslimiyet ile kendini Hacı Bayram Veli'ye verir. Onun dergâhında terbiye olmaya hazırdır. Hacı Bayram Veli, Eşrefoğlu'nun nefsinin terbiye etmek, onu benlik gururundan kurtarmaya başlar.

Onu oldukça aşağı, benlik gururunu yıkıcı işlerde çalıştırır. Eşrefoğlu'nu tuvalet temizleme ilerinde çalıştırır. On bir yıl bu hizmette bulunur. Şeyhinin verdiği hizmeti en iyi şekilde yapar. Fakat o arada irşad ile Eşrefoğlu, dergâhın en gözde müritleri olur. Bu hal içinde şeyhiyle bir gün bile dünya kelamı konuşmazlar. Her söylediğini hem kalbine, hem aklına yazar. Maneviyat yolunda feyz içinde yol almaya başlar.

Onun bu hali Hacı Bayram Veli Hazretlerinin çok hoşuna gider. Kızını Eşrefoğlu ile nikâhlar. Bu evlilikten Züleyha adında bir kızları olur. Fakat artık Eşrefoğlu mana denizinde oldukça irşad olmuştur. Hacı Bayram Veli kendilerinin İznik'e dönmelerini tavsiye eder. Ona halifelik icazetini verir. Hacı Bayram Veli'nin tarikatının sembolü olan bir sancakla bir seccade vermiştir. Halkı irşad etmesini dilemiştir.

Eşrefoğlu artık olgunluğa ermiştir ama kendini buna layık görmemektedir. Bir müddet İznik'e gelen Eşrefoğlu, buradan tekrar Ankara'ya Hacı Bayram Veli'ye döndü. Sohbet esnasında Eşrefoğlu bir gün şöyle dedi:

-“Sultanım, seyr-u sülükün tamamı şimdiki makamımız mıdır, yoksa daha var mıdır?”

Hacı Bayram Veli buyurdu;

-“Bir velinin bin sene ömrü olsa, envai mücahedat ve riyazed eylese henüz enbiyadan birisinin kademi (ayağı) vardığı yere velinin başı varmak muhaldir.”

Bunu duyan Eşrefoğlu;

-“Efendim, bendenize kanaat gelmedi, Seyr-i ilahta tayaran arzusu vardır, daha ziyade isterim.” Diyerek talepte bulundu.

Bu söz Hacı Bayram Veli'nin çok hoşuna gitti. Onu, Hama'da bulunan Abdülkadir Geylani Hazretleri soyundan olup, aynı zamanda Kadiri tarikat şeyhi olan Hüseyin-i Hameviye gönderdi, daha yüksek makamlara doğru onun himmetiyle ulaşacağını söyledi. Yalnız, önce

İznik'e dönmesini istedi. Orada 40 günlük bir riyazet halvetine girmesini istedi. Bu zaman içinde geçen halleri, rüyaları yazmasını tavsiye buyurdu.

Eşrefoğlu, şeyhinin emirlerini harfiyen yerine getirdi. Artık bu halvet halinden sonra Hama'ya gitmesine izin verildi. Şeyhinin verdiği emir üzerine eşiyile ve kızları ile yola koyuldular.

Çok meşakkatli bir yolculuk geçirdiler. Eşrefoğlu'nun teslimiyet içtenliği bunları bir çile olarak göstermiyordu.

Zayidin yolu maçıtır irak
Abidin yolu teabi ile firak
Aşkın yolu yakın hem doğrudur,
Vasl-ı maşuk aşık olur durak

Eşrefoğlu'nun gönlündeki aşkın taşkınlığı, dudaklarından böyle anlamlı ifade ile dökülüyordu. Kendisi yayan gidiyordu.

İznik'ten Hama'ya nihayet ulaştılar. Hama şehri uzaktan görüldü. Eşrefoğlu bir an, bir hal ile daha da hızlı adımlarla yol almaya başladı. Eşrefoğlu'nun Hama'ya geleceği Hüseyin Hamavi tarafından malum idi. Çünkü velilerin can gözleri ile can kulakları tevhid sırlarıyla açılır. Perdeler sıyrılır. Hamavi Hazretleri "Bir gün Diyar-ı Rum'dan (Anadolu'dan) bir er geliyor. Onu karşılayınız ve buraya getiriniz" diye müridlerine söylediler.

Bunun üzerine müridler yolda onu karşılamaya koyuldular. Fakat Eşrefoğlu çok yorgun, çok perişan halde geliyordu. Onu böyle görünce tanıyamadılar. Onlar daha saltanatlı bir kimse bekliyorlardı. Bunun üzerine Eşrefoğlu doğruca Hamavi Hazretlerinin kapısına geldi. Efendi Hazretleri kendisini karşıladı. Kızı ve eşi de Efendi Hazretlerinin ailesi tarafından karşılandı, ağırlandı. Hüseyin Hamavi Hazretleri daha Eşrefoğlu Hazretlerinin dinlenmesine fırsat tanımadan hemen onu yine 40 günlük halvet içine soktu. Bir hücreye soktu. Oruç ve ibadet içinde yaşamasını tavsiye etti. Buna tasavvufta Erbain denir.

Eşrefoğlu, maneviyat hali içinde iyice cezbe ve zikir içinde kaldı. Yemek ve uyku gibi dünyevi ihtiyaçları bile unuttu. Hassü'l has (Tevhid-i zat) haliyle halvet olmaya başladı. Artık vahdet sırrına doğru yol alıyordu. Seyr-ü süluk içinde feyz içinde irşad oluyor, manevi âlemin basamaklarını çıkıyordu.

Bir gün bir hizmetçi hücreesine yemek getirmişti. Eşrefoğlu bir ölü gibi kımıldamadan halvet içindeydi. Telaşlı bir vaziyette dışarı çıkan hizmetçi durumu hemen Şeyh'e bildirdi. Şeyh hiç oralı olmadı. Çünkü şeyhin manevi gözüyle onu halinden görüyordu, henüz halvette kalması gerekiyordu.

Eşrefoğlu manevi âlemin seyri içinde gününü doldurdu. Kendinden habersiz dost ile vuslat içinde günlerin geçtiğini bile anlayamıyordu. Şeyh 40 gün dolunca, Eşrefoğlu'nun yanına geldi, kulağına eğildi: "Rumi kalk" dedi. Daldığı manevi âlemin haliyle olan Eşrefoğlu cezbeden zor ayrıldı. "Sultanım bize kıydınız" dedi.

Bu ilahi halyetten ayrılmak Eşrefoğlu'na zor gelmişti. Şeyh onun her halinden haberdardı. Onun bu hali Şeyh'in de hoşuna gitmişti. Onun bir Hak aşığı olduğunu iyice anladı. Artık onun müridlik icazetiyle görev yapmasını diledi.

Eşrefoğlu artık iyice olgunluk ve seyr içindedir. Tekrar İznik'e dönmesini Şeyhi tavsiye eder. Bunun üzerine Şeyhi "Halk senin zahirine bakar, onun için biraz kıyafetini düzelt" der. Aynı zamanda halkın irşadiyle meşgul olmasını söyler. Şeyh Efendi Hazretleri bir pabuç ile hırka hediye eder.

Eşrefoğlu şeyhine duyduğu saygı ve sevgiden dolayı, pabuçları ayağına giyemez. "Bunu bana Şeyhim verdi" der. Başına koyar başına koyunca pabuç yedi yerinden çatlar, Eşrefiye tarikatında tacın 7 dilimli olması böyle yorulur.

Eşrefoğlu tarikatının bazı alametleri Şeyh Hüseyin Hamavi tarafından hediye edilmiştir.

Bunlar 5 adet olup şunlardır:

- 1) Alem: Şeyhlerde bulunması icap eden şeyhlik basamağının ilk başladığı zaman verilen bayraktır.
- 2) Seccade- Post: Şeyhler bunun üzerinde otururlar. Buna post denir. Kumaş veya koyun postundan olabilir. Şeyhten şeyhe geçen seccadenin manevi değeri çok büyüktür.
- 3) Asa: Bir nevi değnek. Manevi değeri çok büyüktür.
- 4) Meşak ve Çerağ: Müridin karanlıkta olanları aydınlatmasına ve nura kavuşturmasına delalettir.
- 5) Tac: Bir nevi başlık. Bu tarikatlara göre değişir. Şeyh ve müridler mensup oldukları tarikata göre taşırlar. Bunun yapılışı kecedendir. 7 terkli Eşrefiye tacı bir manası da Fatiha suresinin 7 manasını taşımasını işaret ettiğini ve 7 kat gök tabakasını simgelediği söylenmektedir. Eşrefoğlu Tac giymeyi sünnet saymıştır. Ona göre T harfi tamlığa, Elif harfi şekil itibariyle doğruluk, Cim harfi ise cemale (güzellik, mutlak güzellik, Allah'ın güzelliği) delalet etmekte. Tacın üzerine Cüneydi tabir edilen bir sarık sarılır ve sarığın ucu da yandan bırakılır ki buna "taylaşan" adı verilir.

Eşrefoğlu'nun artık İznik'e yol almasının zamanı gelmiştir. Fakat Eşrefoğlu'nun bu durumu, diğer müridler tarafından kıskanılır.

“Neden Şeyh Efendi Hazretleri Eşrefoğlu’na icazet veriyor, onu İznik’e yolluyor. Biz de senelerdir bu dergahda çalışıyoruz, bizi böyle bir halden neden nasiplendirmiyor” diye yakınmaya başlıyorlar.

Tabii ki bu hal Şeyh’e ulaşıyor. Bunun üzerine Şeyh bütün müridleri toplar, kırlara doğru giderler. Namaz vakti gelince, Şeyh müridlerine der ki; ”Gidin bana su getirin”. Bütün müridler 4 köşeyi dolanırlar ne var ki bir türlü su bulamadan gelirler. Şeyh bu sefer döner:

-“Eşrefoğlu var git sen ara”

Eşrefoğlu, bu emir üzerine kalkar. Eline bir tas alır. Biraz gider. Orada bir ağaç altında teyemmüm ederek, abdest alır. 2 rekât rabbine namaz kılar.

-“Allah’ım ne olur, şeyhim su istiyor. Beni mahçup eyleme, sen her şeye kadirsin, Kadir-i mutlaksın” der.

O anda toprağın bir kenarından su fışkırır, hemen elindeki tası doldurur, şeyhine döner.

Bunun üzerine Şeyh Efendi Hazretleri, diğer müridlerine “gördünüz mü?” der. Bu hal üzerine Eşrefoğlu’nun hali, diğer müridlerce anlaşılır.

Bir zaman sonra Şeyh yine buyurur. “ Bana bir menekşe getirin”

Bütün müridler deste deste menekşe getirirler. Eşrefoğlu ise ancak bir tane menekşe ile efendisinin huzuruna varır.

Şeyh gülererek der ki ”Demek menekşenin yerini bulamadın”. Eşrefoğlu şöyle cevap verir:

“Bütün menekşelere baktım Allah’ın adını zikrediyorlardı. Beni Rabbimin zikrinden ayırma diye ses ediyorlardı. Yalnız bir kenarda zikrini tamam etmiş bir menekşe gördüm. Onu alıp size getirdim. Öbürlerini koparmaya gönlüm el vermedi Sultanım” der.

Bu sözler Şeyhinin çok hoşuna gider. Diğer müridler de onun halini anlarlar. Artık bu hallerden sonra, Eşrefoğlu’na yola koyulma müsaadesi verilmiştir. Şeyh Hüseyin Hamavi Hazretleri, Eşrefoğlu’na giderken bazı tavsiyelerde bulunur.

Vasiyetlerden birisi 7 senelik sıkı bir riyazette bulunmasıydı. Daha pek çok nasihat vermiştir. Bundan sonra yola çıkar. Ailesi ile birlikte oldukça uzun ve meşakkatli bir yolculuk ile İznik’e varır. Şeyh Efendi Hazretleri buyurur: “Bir büyük denizmiş, neyim varsa hepsini kendine çekti.”

Eşrefoğlu manevi âlemin aşk sultanıdır. Bu hal ile İznik’te irşad görevine başlar. Hüseyin Hamavi Hazretleri mensup bulunduğu

Kadirilik Tarikatının seyr-ü sülükunda bulunduğu zaman feyz ile irşad, zikir içinde bir hal ile halved eder.

Eşrefoğlu buyurdu: “Şeylik mertebesi o kadar kolay bir iş değildir. On yedi şeyhe yetiştim. Bunların hepsinin hizmetinde bulundum. Hepsinden aldığım feyz ile nasip aldım. Ama ne var ki, ancak dört tanesinde makamıma eriştim. En son olarak Abdülkadir Geylani Hazretleri üçüncü göbek torunu Şeyh Hüseyin’de seyr-i süluku tamamladım. Maksadıma nail oldum. Şeyhlik dava ve şöhret ile olmaz. Çok mürid ve muhib edinmekle olmaz. Kavgada galebe çalmakla da olmaz. Nuh Peygamber (S.A.), şeyh-i Enbiya iken dokuz yüz elli yıl halkı Hakk’a davet etti. Doksan kişiyi kendine inandırabilirdi. Mürid çokluğu ile Şeyh’in mertebesi ispatlanmaz. Şeyhlerin terbiyesi vardır. O mertebeye varmayan kimseye şeyhlik verilmez. Şeyhlikte mertebe-i recüliyyet yani tam erlik mertebesi vardır.”

Şimdi biraz bundan bahsedelim. Tam erlik mertebesini bulan kimlerdir?

Bir kimse kendi sırlarına erişse, Hak Teâla’nın sıfatlarına, İsmi Azam’ın sırlarına eremezse, şeyhlere aşına olsa, bütün mahlûkatın sırlarına, batınına, zahirine ve aleniyyetine vakıf olsa, o kimse henüz kâmil evliya değildir. Bu kimse henüz mertebe-i recüliyyete yetişmemiştir. Tam er değildir. Mürşid-i Kamil o kimsedir ki, bunların üstünde olup, Allah’ü Teâla’nın ilim, zat ve sıfatlarına vakıftır. Bunun hiç nihayeti yoktur. O ilim, ilm-i mükevvenatıdır. Bu ilm-i zahir’in yanında söylediğimiz ilmin durumu damlaya nazaran deniz gibidir.

“Ne acayıptır o deryanın dalgıcı ki, o deryanın bir katre ve damlası binlerce sonsuz denizleri meydana getirir. Bu deryaların hepsi o damlaya fark olur.”

Eşrefoğlu’nun şeylik mertebesi hakkında söyledikleri sayfalar dolusudur. Şeyhin gönlü gerçek gönül olmalıdır. Kalp, kalb-i hakiki olmalıdır. Kalb-i hakiki yerden, gökten ulu olan kalptir. Sonsuz olan ancak insanı binihaiyye ulaştırabilir. Nihayetsizden her zaman nihayetsiz görünür. Hak Teâla, insanlara o gönülden haber vererek der ki:

“Yerlere, göklere, arş’a, kürsiye sığmadım. Mümin kulumun gönlüne sığıdım. Zira o kimselerin gönüllerinde benden gayrı yoktur”. Bu hadis-i kutsi’dir. Bu olgun kimselerin zahirlerinden Hak Teâla haber verir ve buyurur. “Böyle kimselerin işiten kulağı olurum. Gören gözü, söyleyen sözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Benimle dinler, işitir, konuşur ve çalışırlar.”

Bu mertebeye erişmeyen kimse şeyhlik makam ve mertebesine layık değildir. Şeyhlik yapan kimseler âlim olmalıdır. Cahil olmamalıdır. Emir ve nehiyleri iyi bilmeli ve gereğini yerine getirmelidir. İlimi olmayınca zaten sayılan ve istenilenlerden hiçbiri de o kimsede bulunmaz. İlimsiz kimseler delalette bulunurlar. Bundan kendilerini kurtaramazlar. Enbiya suresinin yedinci ayetinde “Eğer bilmezseniz ilim ehli olanlardan sorun, öğrenin” buyrulmaktadır.

Bu bilgileri Eşrefoğlu'nun “Müzekkin Nüfus” adlı eserinden aktarıyorum. Eşrefoğlu Rumi'nin şeyhlik mertebesi hakkındaki bilgileri, her zaman hayranlık içinde okunmaktadır. Şimdi biraz da Eşrefoğlu'nun mensup olduğu Kadirilik hakkında kısa bilgi verelim:

Bu tarikatın kurucusu Abdülkadir Geylani Hazretleridir. Hz. Peygamber Efendimizin torunu Hz. Hasan soyundan geldiği söylenmektedir. İlim ve irfan sahibi bir kimsedir. İbadette çok düşkündü. Tasavvufta çok değerli eserleri vardır. “Ebülhay Muhammed bin Müslim Eldabban” adlı veli zat tasavvufa girmesine vesile olmuştur. Tasavvufa girdikten sonra tevazu içinde bir hayat yaşamıştır. Bir müddet sonra Bağdat'a döndü. Vaizlik görevinde bulundu. Pek çok kimseyi irşade davet etti. Şöhreti İslam dünyasında dört bir yana yayıldı. Kadiri Tarikatının yayılmasında irşad görevi yaptı. Bilgi ve zekâsı ile çok âlim bir kimsedir. Veli bir kimsedir. Hıristiyan ve Yahudiler bile kendisine intisap edip Müslüman olmuşlardır. Sohbetlerinde Allah ile kul arasındaki ilahi halden bahsetmiştir. Sırların derinliklerine doğru yol almıştır. “Gavs-ül Azam” olarak anılmıştır. Devrin en büyük Veli'sidir. Himmeti tüm insanlık ile olsun.

Pek çok kerametlerine rastlanmıştır. Kadirilerin alameti yeşildir. Kadiri tarikatına mensup olan mürid namzeti akariya adı verilen çuhadan bir külâh giyerdi. Eğer Kadiriliğe kabul edilirse şeyhi, külâhının etrafına, ortasında Mühr-i Süleyman bulunan on sekiz dilimli bir gül sarardı. Bu külâha tac denir.

Kadiriler yeşil renk ile birlikte diğer renkleri de makbul sayarlar. Bu yola intisap eden kimsenin gece ibadet ile meşgul olması istenirdi. Gündüz oruç tutması, bir kenarda Rabbi ile baş başa kalması, kimseye kırıcı olmaması söylenirdi. 40 günlük halvet içinde bulunduğu zaman az yemesi tavsiye edilirdi. Abdülkadir Geylani Hazretlerinin pek çok değerli eserleri de bulunmaktadır: Fethü'l Rabbani, Fethu'l-Gayb, Feyüzat-ı Rabbaniye, Bekicetü'l Esrar.

Tekrar büyük veli Eşrefoğlu Rumi Hazretlerinin âlemi halinden bahsedelim. İznik'e gelen büyük sultan artık halkı irşade

başladı. Bu arada gayet sade bir hayat yaşıyordu. Şan ve şöhretten kaçıyor. Dağlara çıkıyor, Rabbiyle baş başa kalıyor, çok anlamlı maneviyat içeren sözler söylüyordu. İznik halkı peşinden koşuyordu. Fakat o yine de kendini pek olgun görmüyor, tevazu içinde herkesin huzuruna varıyordu. Hassü'l- has olan imanın sınırı sonsuzdur.

Kur'an-ı Kerim'de Allahü Teâla El-Kehf suresinde 110. Ayette buyuruyor ki; “Kim Rabbine kavuşmayı dilerse, onun rızasını isteyerek salih bir amel işlesin ve Rabbine ibadette kimseyi ortak etmesin.”

Demek ki salih ameller Allah'ın cemalini görmeye sebeptir. Kalbi zahiri ve batını ibadetlerle yüceltmek, nefsi emmarelikten mutmainliğe yüceltmek gerekmektedir. Bütün farzlar, sünnetler zahir amelle, şer'i emirlerle, imanla edeple noksansız olarak yerine getirilmeli. Batını âlemle de nefsi fesadden kurtarıp, iyiliğe götürmek için gerekenler yapılmalıdır. Böylece nefis emareden mutmaine yücelerek, Allah'ın rızasını kazanır ve veliliğe ulaşma yolları açılmış olur.

El-Fecr Suresi 21-28. Ayeti kerimelerinde haber verildiği gibi Allah'a dönülür. “Ey mutmain nefis, onun rızasını kazanarak Rabbine dön.” Nefis, bütün kirlerinden arınarak Rabbi bilme şerefine ulaşır. Tasavvuf bütün ile vahdet sırrına yönelme işidir. Kişilikten, benlikten, kendini birim olarak kabullenme halinden kurtulup, Vahdet deryasına çark olmadan Allah bilinmez. Allah böylece bilinmeyince de velilik olmaz.

Eşrefoğlu bu meratipleri aşmış, velilik makamına ulaşmıştır. Nefsini terbiye ederek, Nefsi Kemaliye'ye ulaşır. Allah'ın kuluna en büyük bağışı böyle bir hal ile halvet içinde olmasıdır. Fakirlik ve fanilik tecellileriyle ilahi tecelliye ulaşır. Hakkın yoluna girmekten amaç kötü ve çirkin huylardan kurtulup, üstün ve güzel ahlak ile sıfatlanmaktır. İnancı düzeltip, ehl-i sünnet mezhebinin gerekenlerini yerine getirmektir.

Kuran-ı Kerim'de En Necm suresinde 39. Ayetin sırlarına ulaşmaya çalışmalıdır. “İnsan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.” Ancak, insanlık ilahi dinler ile kurtuluşa erer. Allah yanında din İslam'dır. Allah'ın emirlerini yerine getirmek, İslam'ın şartları içindedir. Beratımız “La ilahe illallah”dır.

Rad suresinde 28. Ayette “Onlar ki iman etmişlerdir. Kalpleri Allahü Teâla'nın zikriyle sükûn bulur” buyrulmaktadır.

S.A.V. Efendimizde her şeyindir cilalayıcısı vardır. Kalplerin cilalayıcısı da “La ilahe illallah Muhammedun Resurullah”tır buyurmuştur.

İbadetler de Allah rızasına ermek için yapılırsa “illahe ente maksud-i ve rıcake matlubi” olur. Allah’ım maksudum sensin, matlubum senin rızandır. Aşkına ulaştır. Rahmetini esirgeme insanlıktan.

Eşrefoğlu’nun böyle manevi dünyanın feyzi ile dolu irşad sohbetlerini dinleyen çok kimseler vardı. Şanı Bursa’ya da yayılmıştı. Pınarbaşı denilen mevkide bir tekke inşa ettirdi. Orada irşadda bulundu. 120 yaşına kadar bu görevde bulundu. Türbesi caminin avlusundadır. Caminin ismi Eşrefoğlu’dur.

Halen manevi görevdeki icazetini ziyarette bulunanlara sunmaktadır. Vefatından sonra yerine, kızını evlendirdiği damadı “Abdürrahim Tırsi” geçmiştir. Daha sonra yerine Mudurnu’lu Muslihittin Efendi geçmiş, ondan sonra Abdürrahim Tırsi’nin oğlu, Eşrefoğlu’nun torunu olan Pir Hamdullah Efendi gelmiştir. Böylece yayılmıştır.

Eşrefoğlu Hazretleri’nin kurduğu bu tarikatta, Kadiri ve Bayrami tarikatı birleşimi, Emir Sultan Hazretlerinin izlerine rastlanmaktadır. Adı Eşrefiye tarikatıdır. Bu yolda mümkün mertebe halkın içinde olmamak, altı yıllık Davudi oruç, 40 günlük riyazet ve ibadete girmek vardır. Nefis mücadelesi içinde bulunmaktadır.

Bursa civarında bulunan tekkelerin çoğu Eşrefiye tarikatına bağlı idi. Eşrefiye tarikat mensuplarının kıyafetleri beyaz ve yeşil çuhadan yaptırılmıştır. Eşrefoğlunda bulunan mühür renk ibrişimle işlenir. Tac’daki dilimler sayısı yedidir. Dokuz köşeli mühür, onsekiz bin alemin sırrı ve Besmeleyi Şerifteki harflerin sayısına uygun mühür Eşrefoğlu’nun buluşudur.

Eşrefoğlu’na ait menkıbelerden biraz bahsedelim; Eşrefoğlu torunu Pir Hamdi Efendi’nin anlattığına göre Eşrefoğlu bir gün halvete çekilir. İbadet ederken, gecenin yarısında yer ve gök ikiye ayrılır, içinden bir nur peyda olur. O Nur’dan şöyle bir hitap duyulur: “Ey kul dile benden ne dilersen. Bütün haram olan şeyleri sana helal kıldım.” Eşrefoğlu Hazretleri bu olayın geri kalan kısmını şöyle anlatmış. “Allah’ın izni ile o melunu kabzam içinde alıp sıktım. Meğer şeytan imiş. Avucumun içinde bunalıp dedi ki: “Ya şeyh ne yapıyorsun? Allah bana kıyamete kadar mühlet vermiştir. Ölmem. Sen, seni öldürmek istiyorsan...” Eşrefoğlu diyor ki: “Melun, sen benim müridlerime ve dostlarıma, imanlılara kast etmeyeceğine söz

ver seni salıveriyorum.” Şeytan da; “Evet, musallat olmayacağım.” Eşrefoğlu buyurdu ki; “Melun, sen Hak Teâla ile olan akdine uymadın, benim ahdime mi vefa edeceksin, bildiğinden geri kalma” der, salıverir.

Eşrefoğlu’na sorarlar, “nereden bildiniz şeytan olduğunu?” “Dedi ki; “Bütün haram olan şeyleri helal etti.” Büyük Veli Kâmil’lik halinden bir sır vermiştir:

Bu yola kim gider ise delilsiz
Anı şeytan kodu dinsiz imansız
Gerekir bil gerektir bir kılavuz
Varamazsın bu yola kılavuzsuz

Sultan Eşrefzade Hazretleri bir gün Abdürrahim Tırsi’yi çarşıya elma almaya gönderir. Tırsi, elmayı alıp geri dönerken yolda bir derviş görür. Derviş Tırsi’ye elindekinin ne olduğunu sorar. O da torbasını uzatır. Derviş bakar, elma olduğunu görür. Elmalardan bir tane alır. Tırsi yola koyulur. Eşrefoğlu Hazretlerinin huzuruna kavuşur, elmaları uzatır. Eşrefoğlu, elmaların eksik olduğunu söyler. Tırsi yoldaki durumu anlatır. Eşrefoğlu; “O kimdi biliyor musun?” der. Tırsi “Bilmiyorum efendim” deyince Eşrefoğlu hazretleri buyurur; “Hızır Aleyhisselam’dır”. Tırsi bunun üzerine onu tanımadığı için çok üzülür. Hep dua eder. Bir daha Hızır’ı bir görsem, bir bilsem diyerek diline zikir eder. Günler, böyle su gibi akar.

Bir gün Eşrefoğlu Hazretleri, Tırsi’yi yaylaya yollar. Yolda giderken, çeşmeye rastlar, çeşmenin yanında bir zat oturur. Bir de ne görsün, gördüğü kimse geçende tanımadığı Hızır Alehhisselam Hazretleridir. Hemen elini öper, dizinin dibine ilişir, bir anda cezbe haline düşer, vuslat âleminin sırlarını yaşar. Bir hal içinde uyanınca, Hızır Aleyhisselam Hazretleri buyurur; “Hizmetinde bulunduğun şahsın kıymetini bil, hayır duasını al” der. Bundan sonra Hızır Aleyhisselam ortadan kaybolur, Tırsi de Eşrefoğlu Hazretleri’ne başından geçenleri anlatır.

Sözüm anladın ise ey karındaş
Bu sırrı keşf edip uş eyledin faş
Eğer Âşık isen al bu sözümden
Kamu sermayeyi var eyle taraş

Üzüldü külli sebepten nesepten
Rıza verdi kazaya her taraftan
Bu böyledir şu şöyle olsa dimez
Ver ger kahr ve ger lutf olsa Hak’tan

Kimin zatında kim gevheri vardır
Murat maksudundur bir sözden anlar
Bu sözü Eşrefoğlu Rumi söyler
Hakkın taliglerini tenbih eyler.

Eşrefoğlu Rumi, Tasavvufi Halk edebiyatımızda Yunus Emre'den sonra gelen seçkin simalardan bir kimsedir. Gönül erliğindeki olgunluklarını şiire dökmüşlerdir. Eşrefoğlu Hazretleri'nin divanı, dini/tasavvufi nasihatlerle süslenmiş seçkin bir eserdir. Eserlerindeki anlamı anlamak tüm insanlığa en güzel bir vasiyettir.

Müzeki'n-Nüfûs tasavvufi bir halk kitabıdır. Aşk dünyasındaki ilahi hallerle dolu olan bu kıymetli eser iki bab üzerinedir. Birinci babda incelenen nefis dörde ayrılır: Emmare, Levvame, Mülhime, Mutmainne. Daha sonra bu nefislerin vasıflarını anlatır. İkinci babda ise nefsi terbiye etmenin yolları gösterilmektedir. Nefis terbiyesinin üç aşaması anlatılır. Az yemek, az söylemek, az uyumak.

Bu konuları tüm içtenliği ile en güzel biçimde anlatmıştır. Eşrefoğlu Hazretleri bu konuda şöyle bir hal içinde gönül badesinden seslenmiştir.

Nefsine uydun aklı kodun, hakk'a olmadın mutı,
Bu dalalet içre kaldın hiç hidayet bulmadın
Hak yoluna bir kadem ihlâs ile yürümedin
Din'ü iman terkin urdun nefis yolundan kalmadın

Ol hüda nefsin düşman kıldın sana aklı dost
Düşmanımı dost edindin ey haft kim bilmedin
Hakk'ı koydun sen hevana uydun oldun putperest
Ben oldum nefesine bir dem Hakk'a kul olmadım
Kanı hak ile ezelde ettiğin kavl'ü karar
Ahdı sıydın gayrı sevdun doğru yok gelmedin
Eşrefoğlu Rumi ezel ikranına durdun ise
Masiva rengin gönülde pes ne için silmedin.

Müzekkin-Nüfûs nesir halinde yayınlanmış olmasına karşın içinde pek çok ilahi de bulunmaktadır.

Diğer eserleri de şunlardır:

- 1) Tarikatnamea
- 2) Fetüvvetname
- 3) Dekail ün nübüvve

- 4) İbretname
- 5) Maziretname
- 6) Hayretname
- 7) Eleştname
- 8) Nasihatname
- 9) Esrarüttalibin
- 10) Münaraahname
- 11) Tacname

Bu eserler matbu olmayıp, yazma nüshalar halindedir. Eşrefoğlu Rumi Hazretleri, insan denilen kâinat sırlarının manasına inmiş, Allah'ın Veli kullarındandır. Bil, bul, arif ol.

Bugün "Allah için ne yaptın?" desturu ile tasavvufi dünyaya ismini altın harflerle yazdırmıştır. Bütün Ehlullah, güçlü bir imanla bu emre uymuş ve bunun idraki içinde hareket ederek, Allah katında layık olduğu mevkiye ermiştir.